

ACTA HISTRIAE
27, 2019, 3

UDK/UDC 94(05)

ISSN 1318-0185 (Print)
ISSN 2591-1767 (Online)

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper
Società storica del Litorale - Capodistria

ACTA HISTRIAE

27, 2019, 3

KOPER 2019

ISSN 1318-0185 (Tiskana izd.)
ISSN 2591-1767 (Spletna izd.)

UDK/UDC 94(05)

Letnik 27, leto 2019, številka 3

**Odgovorni urednik/
Direttore responsabile/
Editor in Chief:**

Darko Darovec

**Uredniški odbor/
Comitato di redazione/
Board of Editors:**

Gorazd Bajc, Furio Bianco (IT), Flavij Bonin, Dragica Čeč, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Marco Fincardi (IT), Darko Friš, Aleksej Kalc, Borut Klabjan, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Aleš Maver, Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Egon Pelikan, Luciano Pezzolo (IT), Jože Pirjevec, Claudio Povalo (IT), Marijan Premović (MNE), Vida Rožac Darovec, Andrej Studen, Marta Verginella, Salvator Žitko

**Uredniki/Redattori/
Editors:**

Gorazd Bajc, Urška Lampe, Arnela Abdić

**Prevodi/Traduzioni/
Translations:**

Urška Lampe (slo.), Gorazd Bajc (it.), Petra Berlot (angl., it.)

**Lektorji/Supervisione/
Language Editor:**

Urška Lampe (angl., slo.), Gorazd Bajc (it.), Arnela Abdić (angl.)

**Stavek/Composizione/
Typesetting:**

Založništvo PADRE d.o.o.

**Izdajatelj/Editori/
Published by:**

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / Società storica del Litorale - Capodistria® / Institut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente®

Sedež/Sede/Address:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, SI-6000, Koper-Capodistria, Garibaldijeva 18 / Via Garibaldi 18, e-mail: actahistriae@gmail.com; www.zdjp.si

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Naklada/Tiratura/Copies:

300 izvodov/copie/copies

**Finančna podpora/
Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije / Slovenian Research Agency, Mestna občina Koper, Luka Koper d.d.

**Slika na naslovnici/
Foto di copertina/
Picture on the cover:**

Laura in pesnik, hiša Francesca Petrarce, Arquà Petrarca (Padova). Neznani avtor, freska iz 16. stoletja / Laura e il Poeta, Casa di Francesco Petrarca, Arquà Petrarca (Padova). Anonimo, un affresco del Cinquecento / Laura and the Poet, Francesco Petrarca's house, Arquà Petrarca (Padua). Anonymous, a 16th-century fresco (Wikimedia Commons).

Redakcija te številke je bila zaključena 30. septembra 2019.

Revija Acta Histriae je vključena v naslednje podatkovne baze / Gli articoli pubblicati in questa rivista sono inclusi nei seguenti indici di citazione / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in: Thomson Reuters: Social Sciences Citation Index (SSCI), Social Scisearch, Arts and Humanities Citation Index (A&HCI), Journal Citation Reports / Social Sciences Edition (USA); IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); International Bibliography of the Social Sciences (IBSS) (UK); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL)

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.
All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

UDK/UDC 94(05)

Letnik 27, leto 2019, številka 3

ISSN 1318-0185 (Print)

ISSN 2591-1767 (Online)

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

Claudio Povoło: Intrusions in Arquà Petrarca (1630–2003). In the Name of Francesco Petrarch 371 <i>Intrusioni in Arquà Petrarca (1630–2003).</i> <i>Nel nome di Francesco Petrarca</i> <i>Vdori v Arquà Petrarci (1630–2003).</i> <i>V imenu Francesca Petrarce</i>	371
Milena Joksimović, Marija Mogorović Crljenko & Mario Novak: Sex, Lies and Marital Violence. Divorce Case from the Records on Visit of Bishop Valier to Istria in 1580 and its Historical and Anthropological Context 417 <i>Sesso, bugie e violenza coniugale. Un caso di divorzio</i> <i>dagli atti sulla visita del vescovo Valier in Istria nel 1580</i> <i>ed il relativo contesto storico e antropologico</i> <i>Sex, laži in občasno nasilje. Primer ločitve iz aktov o obisku</i> <i>škofa Avgustina Valiera v Istri leta 1580 in njen</i> <i>zgodovinski in antropološki kontekst</i>	417
Igor Sapač: Srednjeveška gradbena zgodovina gradu Prem 439 <i>Storia medievale della costruzione del castello di Prem</i> <i>Mediaeval Building History of Prem Castle</i>	439
Martin Bele: Rodbina Konjiško–Rogaških 477 <i>La dinastia dei Konjiško–Rogaški</i> <i>The Konjiško–Rogaški Family</i>	477

Johann Georg Lughofer: Cultural Diversity vs. National-Socialist Positions. Paula von Preradović: An Istrian and the Author of the Austrian National Anthem	495
<i>Diversità culturale contro posizioni naziste.</i>	
<i>Paula von Preradović: Un'istriana autrice dell'inno nazionale austriaco</i>	
<i>Kulturna raznolikost vs. nacionalsocialistična drža.</i>	
<i>Paula von Preradović: istranka in avtorica avstrijske državne himne</i>	
 Gorazd Bajc & Mateja Matjašič Friš: Prednosti Italije pri zasedbi Julijske krajine ob koncu prve svetovne vojne	513
<i>I vantaggi che ebbe l'Italia nell'occupare la Venezia Giulia alla fine della Prima guerra mondiale</i>	
<i>Advantages of Italy in The Occupation of Venezia Giulia at the End of the First World War</i>	
 Navodila avtorjem	533
<i>Istruzioni per gli autori</i>	536
<i>Instructions to authors</i>	540

RODBINA KONJIŠKO–ROGAŠKIH

Martin BELE

Univerza v Mariboru, Filozofska Fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija

e-mail: martin.bele@gmail.com

IZVLEČEK

Teme pričujočega besedila so izvor, delovanje, dosežki ter konec rodbine gospodov Rogaških – stranske veje rodbine Konjiških. Namen članka je najprej poiskati podatke o vseh pomembnejših članih rodbine, zatem pa opisati njihovo politično participacijo. V času, ko je rodbina obstajala je bilo politično stanje na področju današnje slovenske Štajerske precej nestabilno. Rogaški so morali politične poteze zato vleči kar se da previdno. Smemo jih prištevati med osem v 13. stoletju najmočnejših rodbin današnje slovenske Štajerske. Do odgovorov na naša vprašanja pridemo z analizo ohranjenih pisnih virov, t. i. Deželne knjige Avstrije in Štajerske ter raznovrstnih listin.

Ključne besede: gospodje Rogaški, današnja slovenska Štajerska, 12. in 13. stoletje, ministeriali, Otokar II. Přemysl, Habsburžani, Studenice

LA DINASTIA DEI KONJIŠKO–ROGAŠKI

SINTESI

Il presente saggio tratta le origini, le attività, l'apice e la fine della dinastia dei Signori di Rogatec – ramo minore della dinastia di Konjice. Con l'articolo si è voluto innanzitutto cercare i dati di tutti i più importanti membri della dinastia e poi descrivere il loro coinvolgimento politico. Durante tutto il periodo dell'esistenza della dinastia la situazione politica dell'odierna Stiria slovena era molto instabile e di conseguenza la signoria di Rogatec dovette agire con molta prudenza. Potremmo stimare che era tra le otto più potenti dinastie del secolo XIII nel territorio dell'odierna Stiria slovena. L'analisi delle fonti scritte, i cosiddetti Libri delle provincie d'Austria e della Stiria e vari documenti ci offrono le risposte alle nostre domande.

Parole chiave: nobili di Rogatec, Stiria slovena, XII e XIII secolo, ministeriali, Ottocaro II di Boemia, Casa d'Asburgo, Studenice

UVOD¹

Namen pričujočega članka je raziskati izvor, delovanje, dosežke in konec celotne rodbine gospodov Rogaških, hkrati pa izpostaviti njene najpomembnejše člane. Rodbina je obstajala in bila politično aktivna v času med koncem 12. stoletja ter koncem 13. stoletja. Pri pisanju smo uporabljali avstrijsko in slovensko strokovno literaturo s področja srednjeveške zgodovine. Med uporabljenimi viri je treba izpostaviti t. i. Deželno knjigo Avstrije in Štajerske (*Landbuch von Österreich und Steier*) ter zbrano listinsko gradivo za zgodovino Štajerske, ki so ga v prejšnjem stoletju zbrali in izdali Joseph von Zahn (UBSt I-III), Heinrich Appelt in Gerhard Pferschy (UBSt IV), Franc in Milko Kos (Gradivo IV-V) ter France Baraga (na podlagi gradiva Boža Otorepca) (Gradivo VI). Poleg tega bomo med drugim uporabljali še gradivo za srednjeveško zgodovino Koroške (MDC), ki sta ga zbirala August von Jaksch in Hermann Wiessner.

V preteklosti so se raziskovalci z rodbino Rogaških že srečevali, a so jo še najbolj pogosto omenjali le bolj ali manj bežno in povezavi z neko širšo temo. Ignacij Orožen je Rogaške omenjal v sedmem delu svoje monumentalne *Das Bisthum und die Diözese Lavant* (Orožen, 1889, 186–189). Zatem se je rodbini na nekaj straneh tretje knjige svojega dela *Landesfürst und Adel in Steiermark* posvetil Hans Pirchegger (Pirchegger, 1958, 237–243). Slednji je Rogaške sicer omenjal tudi v svojem kasnejšem delu *Die Untersteiermark*, a je šlo v tem primeru le za nekaj kratkih besed (Pirchegger, 1962, 233). V sklopu svoje obravnave rogaškega gospostva je rodbino na kratko obravnaval Jože Koropec (Koropec, 1974, 74, 76). Prav tako je Rogaške z nekaj besedami omenil Dušan Kos v svoji knjigi *Vitez in grad* (Kos, 2005, 298–299, 365). Jože Mlinarič jih je obravnaval kot ustanovitelje dominikanskega samostana v Studenicah (Mlinarič, 2005, 7–10). Sam sem nekaj članov rodbine bežno omenjal v nekaj člankih (Bele, 2012, 548; Bele, 2016, 20–21), prav tako pa še v monografiji o spodnještajerskih plemičih 13. stoletja (Bele, 2018a, 42, 46–47, 72, 74, 76, 101, 103–104, 108, 125).

Za razliko od naštetih del, bomo dotično rodbino oz. predvsem njene najpomembnejše člane, v sledečih vrsticah predstavili čimbolj celovito. Da bi bralec bolje razumel splošne razmere v katerih so njeni člani živeli in delovali, se bomo v pričujoči raziskavi, še preden se posvetimo sami rodbini, posvetili pregledu politične zgodovine tako današnje slovenske Štajerske kot tudi širše vzhodnoalpske regije od konca 12., do začetka 14. stoletja.

SPLOŠEN POLITIČNI PREGLED

Druga polovica 12. stoletja je bila v prostoru čas sprememb in postopnega nastajanja kasnejših dežel. Na področju kasnejše vojvodine Štajerske sta vladala štajerski mejni grof Otokar III. (vladal v letih 1129–1164) in njegov sin Otokar IV. (vladal v letih 1164–1192). Otokar III. je bil v sorodu z najmočnejšimi knezi

1 Članek je nastal v okviru programske skupine Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru št. P6-0138: *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedstvom*, ki ga financira ARRS.

Svetega rimskega cesarstva. Cesar Friderik I. Barbarossa in saško-bavarski vojvoda Henrik Lev sta bila njegova bratranca (Dopsch, 1980, 111; Elster, 1940, 27–105). Pred tem si je Otokarjeva rodbina svoj deželno knežji položaj utrdila v srečnem nizu dedovanj, ki se je začel že leta 1122. Takrat je Otokarjev oče v svoje roke dobil dragocena relativno zaokrožena in sklenjena področja ob zgornji Muri ter ob Murici. Otokar sam je trend nadaljeval. Leta 1147 je na križarskem pohodu v Mali Aziji umrl Bernhard Spanheimski, lastnik velikih posesti v današnjem slovenskem Podravju. Njegova dediščina je Otokarjem na slovenskih tleh prinesla pomembne ministerialne rodbine in gospostva, med drugim področje današnje Radgone, Maribora in Laškega. Otokarjevo gospostvo se je na jugu razširilo do razvodja med Dravo in Savinjo, z laškim gospostvom pa je dosegel celo Savo. Na severu je Otokarju III. še ena bogata dediščina (leta 1158) prinesla Pittensko grofijo severno od Semmeringa (Štih & Simoniti, 2009, 97–98).

Po Otokarjevi smrti je sicer zavladal njegov sin in soimenjak mladi Otokar IV. Ta je leta 1180 sicer dobil naslov štajerskega vojvode, dinastije pa ni zmozel več nadaljevati. Na njegovo nesrečo so se na njegovem telesu namreč vedno bolj kazali znaki neozdravljive bolezni (viri govorijo o gobavosti ali slonovi bolezni). Svojo deželo je zapuščal vedno redkeje. Ker je bil neporočen, se je namenil še pred svojo smrtjo poskrbeti za prihodnost svoje dežele, ki je ni mogel zapustiti potomcem (Dopsch, 1999, 273–298). Najhitreje je uspelo reagirati avstrijskemu vojvodi Leopoldu V. Babenberškemu, ki je avgusta 1186 z bolnim štajerskim vojvodo sklenil t. i. Georgenberški ročin. Z njim je štajerskim ministerialom zagotovil njihove pravice. Po Otokarjevi smrti (maja 1192) je Leopold prevzel še njegovo vojvodino (Štih & Simoniti, 2009, 99; Spreitzhofer, 1986, 25–27).

Dobro stoletje pred obdobjem političnih uspehov mejnega grofa Otokarja III. je Hema Krška, plemkinja odličnega rodu in vdova po savnijskem mejnem grofu Viljemu II., v Krki na današnjem avstrijskem Koroškem ustanovila samostan (leta 1043) (Kosi, 2008, 528–532). Bogato ga je obdarila z zemljo, tako na današnjem avstrijskem Koroškem, kot slovenskem Štajerskem. Težišče od Heme izvirajočih krških posesti je bilo na Kozjanskem. Tam je ležalo pet krških t. i. glavnih fevdov, ki so imeli izrazit obrambni značaj. To so bili: Lemberg pri Poljčanah, Rogatec, Podsreda, Planina in Kunšperk (MDC II, št. 602; Kos, 2005, 21).

Novoustanovljeni samostan je leta 1043 po obsegu svojih posesti daleč prekašal vse druge tedaj obstoječe samostane. Kakor kaže pa se tamkaj živeče nune niso strogo držale pri ustanovitvi predvidenega pravila sv. Benedikta in že okrog leta 1070 je bil samostan razpuščen – razpusil ga je salzburški nadškof Gebhard (1060–1088). Funkcija pokrajinskega škofa v Gebhardovem času še ni povsem prešla v pozabo in tako je kot zaščitnik nekdanjega samostana njegove posesti namenil novi škofiji. Tej je bila kot sedež namenjena Krka (Amon, 1993, 50). Ko je dobil dovoljenje tako od papeža Aleksandra II. (MDC I, št. 27) kot od kralja Henrika IV. (MDC I, št. 30), je Gebhard maja 1072 ustanovil Krško škofijo ter kot njenega prvega škofa tam nastavil in posvetil Guntherja (Obersteiner, 1969, 15). V časovnem obdobju, ki nas zanima, je Krški škofiji načelovalo 13 škofov. Šlo je za Ditrika I. (1179–1194),

Vernerja (1194–1195), Ekeharda (1196–1200), Valterja (1200–1213), Otona (1214), Henrika II. (1214–1217), Udalsalka (1217–1221), Ulrika (1221–1253), Ditrika II. (1253–1278), Janeza (1279–1281), Konrada (1281–1283) Hartnida (1283–1298) in Henrika III. (1298–1326) (Obersteiner, 1969, 468). Vsi ti so se vključevali v politiko vzhodnoalpskega prostora in v njej igrali bolj ali manj pomembne vloge.

Po prevzemu oblasti na Štajerskem (leta 1192) je vojvodska dinastija Babenberžanov tako Avstriji kot Štajerski vladala do svojega izumrtja (leta 1246). Vrh omenjene dinastije je vsekakor predstavljalo obdobje vladavine vojvode Leopolda VI., ki se je raztezalo čez več kot tri desetletja (1194/1198–1230). Leopoldu je sledil edini preživeli sin Friderik II., ki si je s svojim jezljivim, vihravim in bojaželnim vedenjem prislužil pridevek Prepirljivec. Po njegovi smrti leta 1246 se je v vzhodnoalpskem prostoru razbesnel boj za t. i. babenberško dediščino, ki je (z daljšimi ali krajšimi presledki) trajal skoraj štiri desetletja. Še največ uspeha sta v prvih letih imela ogrski kralj Bela IV. ter češki kralj Otokar II. Přemysl. Po težkih bojih sta omenjena dinasta sklenila mirovni sporazum v Budimu aprila 1254. Avstrija je zdaj pripadla Otokarju, Štajerska pa Beli (Štih & Simoniti, 2009, 103, 111, 115–117). Štajerci so bili vse bolj nezadovoljni z Belovo vladno v njihovi deželi zato so se mu konec petdesetih let uprli. Otokar Přemysl je izkoristil nastalo situacijo, podprl štajersko plemstvo in ogrsko vojsko julija 1260 pri Groißenbrunn odločilno premagal. Obema vojvodinama je zatem vladal vse do leta 1276 (Bele, 2018a, 18–20, 27–35).

Oktober 1273 je bil za novega vladarja v Svetem rimskem cesarstvu izvoljen Rudolf Habsburški. Novi kralj Rudolf je kmalu po svojem kronanju začel s postopanjem proti Otokarju Přemysl in skušal zmanjšati njegovo moč. Slednji se je pod vedno večjim pritiskom novembra 1276 moral odpovedati Avstriji, Štajerski, Koroški, Kranjski, Slovenski marki, Chebu in Pordenoneju (Hoensch, 1989, 84–88, 130–131, 200–209). Spor med obema knezoma se je nadaljeval, junij vojski pa sta se avgusta 1278 odločilno spopadli pri Dürnkrutu, kakih 52 kilometrov severovzhodno od Dunaja. Otokar je izgubil tako bitko kot življenje. Decembra 1282 je kralj Rudolf svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu II. skupaj podelil Avstrijo in Štajersko (UBSt IV, št. 605; Niederstätter, 2001, 81–84; Bele, 2018b, 633).

Rudolfova smrt, leta 1291, je sprožila val sprememb. Albrehtovo nasledstvo na vladarskem prestolu ni bilo samoumevno. Številni državni knezi so v času Rudolfove vladavine mogli opaziti rast habsburške moči, ki se jim je zdaj morala zdeti nevarna. Albreht se je v tem času moral spopasti še z uporom štajerskega in koroškega plemstva, ki se je razplamtel na prelomu med letoma 1291 in 1292 (MDC VI, št. 207, 211–212, 249, 256–257, 259; Niederstätter, 2001, 101–102). Maja 1292 je bil v Frankfurtu za novega vladarja v cesarstvu izvoljen porenski grof Adolf Nassaški (MDC VI, št. 202, 205, 207; Niederstätter, 2001, 96–101; Rexroth, 2005, 90). Slednji je v letih, ki so sledila, hitro tonil v vedno večje težave, medtem ko se je Albreht okrepil. Slednjič je dosegel, da je bil Adolf junija 1298 odstavljen, namesto njega pa za kralja izvoljen Albreht sam. Julija 1298 je med tekmece prišlo do bitke pri Göllheimu v bližini Wormsa, kjer je Adolf izgubil življenje. Albreht se je dal še isti mesec ponovno izvoliti (Hartmann, 2006, 379–380).

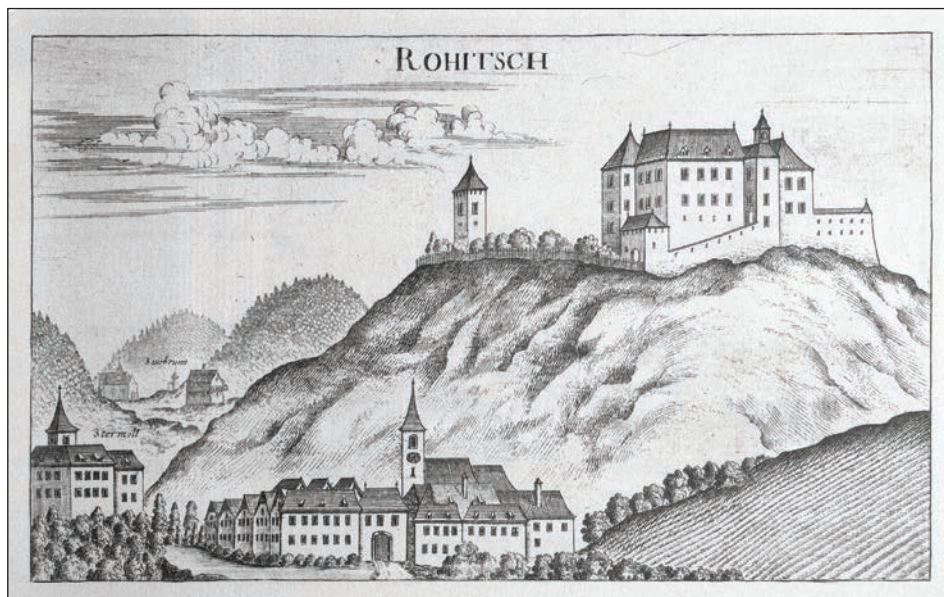
PRVE OMEMBE ROGAŠKEGA GOSPOSTVA IN ZACETEK TAMKAJŠNJE RODBINE

Kot rečeno, je bilo rogaško gospostvo del večjega kompleksa krških posesti na Kozjanskem. Rogatec je bil med posestvi, ki jih je kralj Lothar III. leta 1130 Krški škofiji potrdil (Gradivo IV, št. 99; MDC I, št. 58).² Vesti glede zgodovine Rogatca ob koncu 12. stoletja dobimo prav tako iz Deželne knjige Avstrije in Štajerske. Kot v svojem članku z naslovom »K predzgodovini Maribora« navaja Peter Štih je Deželna Knjiga nastala na Dunaju med letoma 1276 in 1281. Uporaba njenih podatkov, kakor pokaže Štih, zahteva veliko previdnost, saj Deželna knjiga prinaša celo vrsto netočnih informacij in ima kot samostojen zgodovinski vir majhno vrednost (Štih, 2006, 244–248). Glede na podatke iz deželne knjige, naj bi se Babenberžan Leopold V. po smrti Otokarja IV. branil od Krške škofije v fevd vzeti grad Rogatec z bržkone 600 hubami (Pirchegger, 1958, 238). V fevd bi ga naj nato vzeli Konjiški in tam osnovali svojo stransko vejo (Jansen Enikels Werke, MGH Deutsche Chroniken. 3, 708–709). Dodatnih virov, ki bi potrjevali ali zanikali točnost navedb v Deželni knjigi nimamo. Zaradi tega mora ostati točen potek dogodkov v zvezi s konjiško pridobitvijo Rogatca obdan s senco dvoma. Možno sicer je, da so se stvari odvile točno tako, kot nam poroča Deželna knjiga, a tega z dodatnimi viri ne moremo potrditi.

Pri gospodih konjiških, ki so si konec 12. stoletja torej priborili rogaško gospostvo je šlo za štajerske oz. deželnoknežje ministeriale, ki so že sredi 12. očitno imeli veliko moč. Njihov grad je bil alodialen, posest prav tako, a listin, ki bi nam dale informacije od kod posest izvira, nimamo (Mlinarič, 1991, 33). Prvi nam znan Konjiški gospod je (štajerski ministerial) Leopold I., od katerega je Otokar III. dobil posestvo, na katerem je potem ustanovil žičko kartuzijo (UBSt I, št. 485). Do konca stoletja najdemo v virih imena treh mož, povezanih s Konjicami. Gre za Ortolf (ok. 1175–1197), Otokarja (1181–1207) in Leopolda (II.) (1182–1207), ki so bili bratje (UBSt I, št. 569, 617, 620, 642, 663, 665, 693; Gradivo IV, št. 649, 758, 779, 788, 879, 883, 892; UBSt II, št. 11, 16, 20, 27). Glede na leta v katerih so bili aktivni smemo sklepati, da so bili iz generacije neposredno za Leopoldom I. in še najverjetneje njegovi sinovi. Zelo možno je tudi, da so imeli sestro neznanega imena (Kos, 2005, 275). Mlinarič v svoji knjigi o samostanu v Studenicah navaja, da je (leta 1192) Rogatec od Krške škofije v fevd prejel Ortolf (Mlinarič, 2005, 7). Isto trdi Koropec (Koropec, 1974, 74), čeprav je v Deželni knjigi govora na splošno o Konjiških (*die von Gonowitz*), ne pa konkretno o Ortolfu (Jansen Enikels Werke, MGH Deutsche Chroniken. 3, 709; Gradivo IV, št. 802).

Kakorkoli že, ob pregledu danes še ohranjenih virov dobimo občutek, da je bil Ortolf med tremi brati daleč najbolj politično aktiven in v resnici tisti, ki je Rogatec imel v rokah. Očitno pa ni bil prvorojenec, ki bi se lahko obdržal na matičnem gradu svoje rodbine. Stransko vejo je osnoval v Rogatcu, v okolici katerega je tedaj očitno

2 Dotsična listina je sicer ponaredek iz časa med letoma 1172 in 1176, a je očitno napisana na podlagi neke pristne Lotharjeve listine.

Sl. 1: Rogatec v 17. stoletju (*Topographia Ducatus Stiriae*, 1681).

živelo precejšnje število bojevitih in „vrednih slovanskih mož“ (Gradivo V, št. 83).³ Glavno konjiško vejo rodbine je nadaljeval Leopold II., ki je živel še v začetku leta 1234 in bil tedaj (težko bolan) sprejet med samostanske brate v Žičah (UBSt II, št. 314). Leta 1207 prvič srečamo Albrehta iz Rogatca, pri katerem je šlo najbrž za Ortolfovega zeta iz Zbelovega. Albreht se je kot štajerski deželno knežji ministerial tesno držal svojega vojvode (Leopolda VI.) in se brez izjeme vedno omenjal le v njegovem spremstvu (UBSt II, št. 87, 98; Gradivo V, št. 307; UBSt II, št. 211a, 239, 246). To dejstvo sicer nikakor ne preseneča – v spremstvu štajerskega vojvode so se omenjali tudi njegovi sorodniki Konjiški. S svojo neznano ženo je Albreht med drugim imel sina Henrika (I.), ki se je sredi 13. stoletja pogosto vpletal v štajersko politiko.

POLITIČNO DELOVANJE HENRIKA I.

Preden se podrobneje posvetimo samemu Henrik I. je treba na kratko omeniti še njegove sestre Zofijo, Rikardo in Gertrudo. Zofija je pred letom 1237 v Studenicah pod Bočem (očitno z izdatno Rikardino pomočjo) ustanovila hospital, okrog leta 1245 pa ženski samostan. To ustanovo je leta 1251 potrdil oglejski patriarh Ber-

3 „Und dô ich für den Rôhas / durch âventiure gestrichen was, / dâ kom ein werdiu windisch diet ûz durch tjoste gegenbiet.“

told in jo v duhovnem pogledu podredil ptujskim dominikancem (Mlinarič, 2005, 19–27). O zgodovini studeniškega samostana je v preteklosti že izčrpno pisal Jože Mlinarič, zato se ji v tem besedilu ne bomo posebej posvečali. Omenimo le Zofijinega moža Riherja Podjunskega, ki naj bi bil, po Mlinaričevi navedbi, leta 1237 že mrtev – podatek je Mlinarič očitno dobil od Pircheggerja (Pirchegger, 1958, 242 ter genealoška preglednica „Gonobitzer“ ob koncu knjige, brez številčne oznake). Iz ohranjenih virov je sicer jasno, da je bila Zofija vdova maja 1263 (MDC II, št. 647; UBSt IV, št. 99),⁴ glede časa pred tem letom pa ni nobenega podatka o njenem vdovstvu, Riherjevi smrti oz. o Riherju nasploh. Leta 1237 se je Zofija omenjala kot ustanoviteljica hospitala, o Riherju pa ne najdem nobene besede. Glede na njeno dejavnost (oz. moževo odsotnost) lahko sicer domnevamo, da je bil Riher tudi leta 1237 v resnici že pokojni, medtem ko je Zofija delala za njegov dušni dobrobit (UBSt II, št. 363; Gradivo V, št. 683). Natančnejših podatkov glede Riherja se iz virov ne da izveleči.

Henrik I. (1234–1267) v drugi polovici 13. stoletja poleg krškega Rogatca posedoval še štajerski deželnoknežji Štatenberg, deželnoknežje Zbelovo ter za kratek čas očitno celo krški Podčetrtek (1279 in morda malo pred tem). Tako je nastal obsežen posestni sklop (Kosi, 2008, 536). Henrik I. (Gradivo V, št. 622, 857, 888; Gradivo VI, št. 28, 61, 83, 98, 253; UBSt III, št. 193, 207; UBSt IV, št. 4, 42, 44, 99, 148–149, 180–181, 243) se je skupaj s svojim sinom v petdesetih in šestdesetih letih udeležil petih štajerskih deželnih zborov. Henrik II. (1263–† 1299/1300) se je na enem izmed njih celo pravdal s šentpavelskim samostanom (UBSt IV, št. 99, 180–181, 352; MDC V, št. 368–370; Kos, 2005, 151, 156, 365, 379, 404). Dotični deželni zbor je potekal avgusta 1269 v Gradcu, vodil pa ga je štajerski deželni glavar in olomuški škof Bruno Schauenburški. Slednji je razsodil v prid Šentpavla oz. zavnil Henrikove zahteve po sodnih pravicah na šentpavelskih posestih pri Lovrencu na Pohorju. Šentpavelski opat Gerhard je namreč uspel predložiti starejšo listino nekdanje vojvode Leopolda VI., ki je dokazovala njegov prav (MDC IV/1, št. 1834; UBSt IV, št. 352; MDC IV/2, št. 3009). Kot kaže je šlo v primeru navedene sodbe iz leta 1269 za epilog precej daljšega spora, ki se je vlekel že vsaj od leta 1248 (Gradivo VI, št. 61) in ga je začel že Henrik I.

Kljub dejstvu, da je Henrik I. svoj matični grad imel od Krške škofije, se je očitno bolj malo zanimal za krške zadeve. Glede na ohranjene vire lahko domnevamo, da sta ga škofa Ulrik in Ditrik II. skušala (s pomočjo rogaškega fevda) vsaj malo držati pod kontrolo, medtem ko se je sam (kot štajerski ministerial) brez večjih težav ubranil njunih poskusov. Kolikor je le bilo mogoče, se je vpletal v štajersko politiko. Bil v dobrih odnosih s štajerskim vodstvom tako v času ogrske kot češke vlade in to, kakor se zdi, brez kakršnega koli krškega posredovanja oz. dovoljenja. To mu ni bilo potrebno (UBSt III, št. 151, 156; UBSt IV, št. 42, 180–181).

Čeprav je Krška škofija v začetku petdesetih let na vsa usta poudarjala, da je Rogatec eden njenih glavnih fevdov (UBSt VI, št. 130, 141, 144), to na Henrika v

4 „[...] *quod ego Sophia humilis vidua Iesu Christi post mortem quondam dilecti mariti mei Richeri de Iunek* [...]“.

praksi najbrž ni imelo vpliva. Še v začetku petdesetih let je raje ropal (vetrinjske) posesti (Gradivo VI, št. 198). V šestdesetih letih pa je Henrik I. očitno začelo zmanjkovalo velike življenjske energije. Zdi se, da se je začel vse bolj umirjati in svoj čas posvečati studeniškemu samostanu (UBSt IV, št. 4, 44, 99). Medtem je politično krmilo njegove rodbine prevzel edini (preživel) sin, ki pa očetovih uspehov ni zmoget nadaljevati.

ZADNJI MOŠKI PRIPADNIK RODBINE IN NJEGOVI DEDIČI

Kot kaže, se Henrik II. po koncu šestdesetih let (ko je umrl njegov oče) ni več politično izpostavljajal. Tudi on se je očitno trudil skrbeti za studeniški samostan, med najbolj politično aktivnimi plemiči sedemdesetih, osemdesetih in devetdesetih let pa ga nikjer ne najdemo. Po drugi strani nam ohranjeni viri namigujejo na to, da je sive lase več časa povzročal krškemu škofu Ditriku II. ter škofiji očitno napravil veliko škode (MDC V, št. 368). Sedemdeseta leta 13. stoletja, ko se je to dogajalo, so bila časa politične nestabilnosti, kar je bila pač voda na Henrikov mlin (MDC V, št. 368–370; Kos, 2003, 215–216; Obersteiner, 1969, 97–110). V osemdesetih se je situacija spet umirila, Henrik je sprejel nove habsburške gospodarje in njihovim zaveznikom krških škofom (med njimi predvsem Janezu) najbrž ni več delal prevelikih težav (Obersteiner, 1969, 111–117, 120–136).

Na splošno lahko sklepamo, da Henrik II. (predvsem po odmevnem sodnem porazu proti Šentpavlu iz leta 1269) ni imel moči ali priložnosti napraviti uspešne politične kariere, morda pa si zanj sploh ni več prizadeval. Tudi o njegovem družinskem življenju nimamo podatkov. Imena kake njegove žene ne poznamo, kakršnakoli pa je njegova situacija že bila, je v začetku osemdesetih let očitno postalo jasno, da bo ostal brez (preživelih) otrok. Verjetno se je s tem v zvezi še bolj vneto začel truditi za svoj dušni blagor. Glede na to bo bralca morda spomnil na Sigfrida Marenberškega († 1271/1272), ki se je, prav tako zadnji svojega rodu, s podobnimi družinskimi in duhovnimi temami ukvarjal kaka tri desetletja prej. Studeniškemu samostanu je Henrik II. skozi čas tako potrdil vrsto privilegijev oz. se (skupaj s svojo teto Zofijo) na splošno trudil delovati v njegovo korist (UBSt IV, št. 407; GZM II, št. 41; Mlinarič, 2005, 25–27; Koropec, 1974, 74).

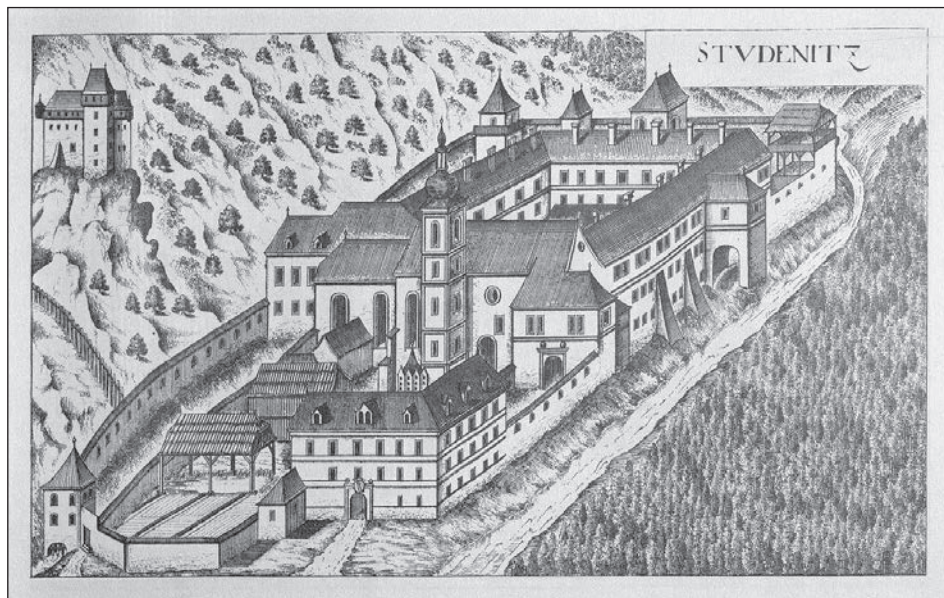
Po drugi strani se je Henrik II. še vedno moral brigati za čisto posvetne zadeve oz. poskrbeti za družinske posesti. To nam dokazuje na Dunaju izdana listina iz srede julija 1283. Z njo je je Henrik (nedvomno že v letih) predal svoje fevde novopečenemu avstrijsko-štajerskem vojvodi Albrehtu I. Habsburškemu, z namenom, da bi jih ta predal sorodniku Otonu Liechtensteinskemu in njegovim sinovom. Vojvoda Albreht je listino sicer tudi pečatil (Regesta Habsburgica, št. 109, 25–26; Pirchegger, 1958, 237, 246). Na tem mestu bralca v oči zbode podatek, da so Oton Liechtsteinski in njegovi sinovi omenjeni kot Henrikovi sorodniki. Ob pregledu priloženega družinskega drevesa Konjiško-Rogaških članov rodbine Liechtsteinskih namreč ne najdemo. Na tem mestu domnevamo, da je neko sorodstveno razmerje med rodbinama vsekakor moralo obstajati. Razlog za to ni le dejstvo, da so Liechtsteinski v

Sl. 2: Pečat Otokarja II. Přemysla iz leta 1273 (Wikimedia Commons).

listini omenjeni kot sorodniki temveč tudi to, da so bili že leta 1283 razumljeni kot dediči rogaškega gospostva.

Pri omenjenem rogaškem dediču Otonu je *šlo* natančneje za gospoda Otona II. (1252–1311) Liechtensteinskega, tako imenovanega po gradu Liechtenstein v zgornjem toku reke Mure pri Judenburgu, na današnjem avstrijskem Štajerskem. Oton II. je danes znan predvsem kot sin generacijo starejšega pesnika Ulrika. Slednji, v virih je izpričan med letoma 1227 in 1274 je bil precej politično in vojaško aktiven in je spadal med najvplivnejše štajerske plemiče svojega časa (http://www.geschichtsquellen.de/repPers_118625306.html; Dopsch, 1977, 111; Müller & Spechtler, 2003, 1199–1200). Sam gospod Oton II. je bil tesno povezan še s pesnikom

Sl. 3: Studeniški samostan v 17. stoletju (*Topographia Ducatus Stiriae*, 1681).

Otokarjem iz Geule (na dvoru katerega se je slednji morda tudi izobrazil). Oton II. je bil v času, ko je bila dotična listina izdana, celo štajerski deželni sodnik, skozi leta pa je opravljal tudi druge štajerske deželne in dvorne funkcije (CKL, št. 66; Bele, 2018a, 80, 82, 84, 87, 92). Pri njegovih v listini omenjenih sinovih, je šlo najbrž za Otona III. (1340), Ulrika III. († pred 1309) oz. Rudolfa I. († 1343) (CKL, št. 67; Dopsch, 1977, 113).

Na vprašanje glede sorodstvene vezi omenjenih Liechtesteinskih z Rogaškimi je težko odgovoriti. Nihče od zgoraj že naštetih raziskovalcev nanj ne ponudi odgovora (Koropec, 1974, 74; Pirchegger, 1958, 246; Kos, 2005, 365; Orožen, 1889, 186–189). Odlična raziskava z naslovom *Der Dichter Ulrich von Liechtenstein und die Herkunft seiner Familie* izpod peresa Heinza Dopscha nam očitnih povezav prav tako ne ponuja (Dopsch, 1977, 93–118). Na podlagi s strani Dopscha zbranih podatkov lahko zaključimo, da med Liechtesteinskimi in Rogaškimi ni bilo nikakršne sorodstvene povezave (tudi v nekaj kolenih) vsaj tri generacije pred Henrikom (II. Rogaškim) in Otonom (II. Liechtensteinskim). Prav tako povezave ni videti tudi v generaciji za njima, v njunih rodbinah pa nenazadnje tudi ni podobnih imen (Dopsch, 1977, 102, 113; Kos, 2005, 299; Mlinarič, 2005, 7–27). Če je povezava torej sploh obstajala, je odgovor nanjo morda treba iskati v morebitni Henrikovi soprogi (morda liechtensteinskega izvora). Naj na tem mestu ponovno poudarimo, da se nam podatki o kaki Henrikovi soprogi niso ohranili. Koropec tako na primer domneva, da Henrik II. ni bil nikoli poročen, kar je seveda

Sl. 4: Upodobitev bitke pri Dürnkrotu iz leta 1835, avtor Julius Schnorr von Carolsfeld (wikipedia.org).

čisto možno (Koropec, 1974, 74). Iz vseh teh razlogov mora njegovo sorodstveno razmerje z Liechtensteinskimi ostati odprto vprašanje, saj natančnejših podatkov enostavno nimamo.

Ob vsem povedanem je nazadnje potrebno upoštevati še dejstvo, da vsi srednjeveški nazivi glede sorodstvenih vezi niso bili tako nedvoumni kot danes. Med sorodnike se je prištevalo tudi ljudi, ki so bili z neko rodbino v tako daljni povezavi, da jih danes niti približno ne bi šteli med rodbinske člane. Tu je vlogo igral predvsem ugled in družbeni status »sorodnikov«. Kar se tiče izrazoslovja se v srednjem veku predvsem za bolj pavšalnimi izrazi skrivajo najrazličnejše stopnje sorodstva, od zelo bližnjega do zelo daljnega. Te ugotovitve veljajo tudi za tiste osebe, ki so bili sorodniki zgolj po nazivu in jih ne vežejo krvne vezi. Takšne osebe so v večini primerov zelo ugledne osebnosti svojega časa (in to je Oton II. Liechtensteinski v drugi polovici 13. stoletja vsekakor bil), ki morda z izstaviteljem listine niso v no-

beni direktni sorodstveni povezavi. Je pa zato že njihova omemba v listini, skupaj s še tako daljno in posredno družinsko povezavo izstavitelju oziroma listini povečala težo in ugled v takratni družbi (Preinfalk, 2001, 343, 363).⁵

USODA ROGAŠKIH POSESTI PO SMRTI HENRIKA II.

Henrik II. Rogaški je svoj konec dočakal nekje na prelomu med letoma 1299 in 1300. Oton II. Liechtensteinski je po njem dobil Rogatec, a ga je zatem že avgusta 1301 prodal Ulriku II. Žovneškemu za 700 srebrnih mark. Slednji je nato v začetku leta 1304 izdal potrdilno listino za krškega škofa Henrika III. Helfenberškega (daljnega sorodnika gospodov Rogaških), da je Rogatec z vsem pripadajočim prejel v fevd (CKL, št. 66–67, 72). Žovneški so Rogatec zatem naselili z menjajočimi se oskrbniki in gradiščani. Medtem so stare rogaške viteze, ki so se kasneje občasno imenovali po Rogatcu, Lembergu pri Poljčanah, Žovneku in Rifniku, očitno preselili drugam. Prav tako so tam modernizirali grajsko upravo (Orožen, 1889, 189; Pirchegger, 1958, 57; Kos, 2005, 260, 365; Koropec, 1974, 76).

Kar se tiče Štatenberga in Zbelovega ju je doletela drugačna usoda. Štatenberg je po letu 1299 v celoti pripadel sorodnikom Viltuškim. Ti so ga zatem držali v svojih rokah vse do leta 1385, ko ga je podedoval Haug z Devina. 14 let kasneje so ga priženili gospodje Walseejski, ki so bili švabskega izvora in so v vzhodnoalpski prostor prišli šele v spremstvu Habsburžanov (Pirchegger, 1962, 136; Naschenweng, 2002, 48–57). Zbelovo, v drugi polovici 13. stoletja dom zvestih rogaških vitezov, so zatem dobili Liechtensteinski. Slednji so Zbelovo izvzeli iz sklopa celotne zapuščine Rogaških, ki so jo leta 1312 prodali Viltuškim.⁶ Medtem, ko se je rod zbelovskih vitezov že v prvi polovici 14. stoletja preselil v Celje, je samo Zbelovo ostalo v liechtensteinskih rokah vse do leta 1435 (Pirchegger, 1962, 150; Kos, 2005, 406).

ZAKLJUČEK

Pripadniki rodbine Rogaških so živeli in delovali v turbulentnih časih 13. stoletja, ko v Vzhodnih Alpah često ni bilo jasnega in splošno priznanega gospodarja, pretendenti za oblast pa so se med seboj neusmiljeno spopadali. Proces prehajanja Avstrije in Štajerske iz rok v roke različnih rodbin se je končal šele leta 1278. To je bil tudi trenutek, ko so še zadnji posamezniki na tleh današnje slovenske Štajerske nehali stopati na strani različnih tekmecev, saj so Habsburžani tedaj uspeli pridobiti zase skoraj vso Babenberško dediščino (MDC V, št. 356–357; Kusternig, 1978/79, 276–300; Darovec, 2016, 27; Štih, 2006, 244). Sodobniki seveda tudi tedaj še niso

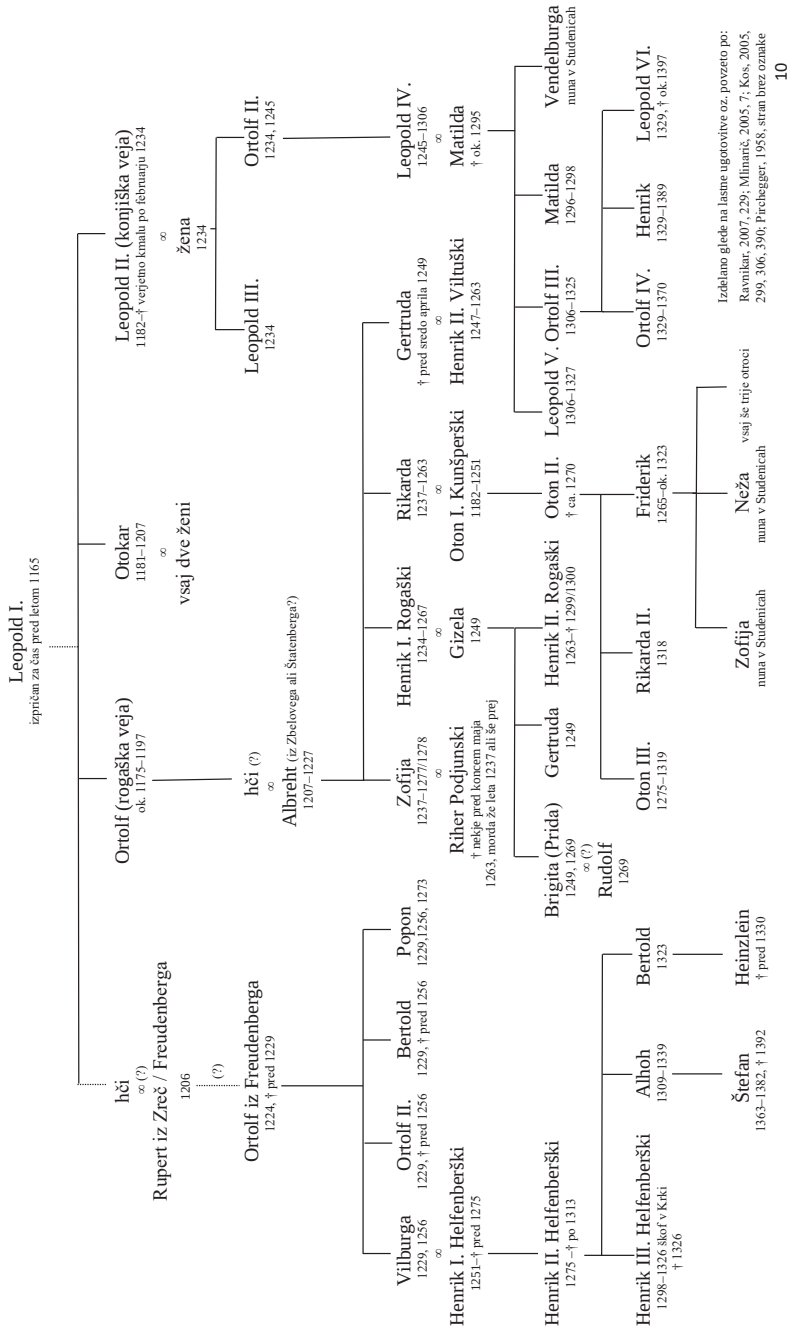
5 Za pomoč pri razvozlavanju problema možnih rodbinskih povezav med Rogaškimi in Liechtensteinskimi se lepo zahvaljujem dr. Tonetu Ravnikarju.

6 Pri nekdanjih rogaških vitezih je šlo za štiri brate, namreč Ortolf (1245–1263), Henrika (1245, † po 1297), Gotšalka (1245, † po 1297) in Rudolfa (1262–1296) (Kos, 2005, 404–405).

mogli vedeti, da se tudi Habsburžani ne bodo slednjič umaknili iz političnega prizorišča, treba se je bilo pač prilagoditi trenutni situaciji.

Najpomembnejša pripadnika rogaške rodbine – Henrik I. in Henrik II. – sta se v grobem obnašala čisto tako, kot njuni stanovski sovrstniki. Kot gospodje Mariborski, Svibenski ali Ptujski sta se namreč pojavljala v spremstvih štajerskih vojvod, se pravdala na štajerskih deželnih zborih ter se ob primernih trenutkih skušala okoristiti s posestmi cerkvenih institucij (UBSt IV, št. 352; MDC IV/2, št. 3009; MDC V, št. 368–369; podrobneje o cerkvenoupravni sliki Štajerske v 13. in 14. stoletju: Mlinarič, 2016, 37–47). Vsemu naprežanju navkljub pa njune poteze na štajerski politični šahovnici le niso obrodile dovolj dobrih rezultatov. Tako je Henrik II. Rogaški slednjič postal še najbolj podoben gospodom Marenberškim in se zadnja leta svojega življenja ukvarjal z duhovnimi temami. Kot kaže je zelo vneto skrbel za samostan v Studenicah, ki ga je ustanovila njegova teta (UBSt IV, št. 407; GZM II, št 41; Mlinarič, 2005, 25–27).

Kljub ugodnemu položaju, članstvu v štajerski deželni zvezi ter najbrž tudi znatni vojaški moči pa je rodbina slednjič ostala brez moških potomcev. Doletela jih je torej usoda premnogih takratnih rodbin, ki izgrajevanja svoje oblasti zaradi izumrtja po moški liniji nikoli niso zmogle uspešno nadaljevati (Koropec, 1974, 76). Njihove posesti so torej prevzele razne druge rodbine in posamezniki, ki so večno borbo za oblast nadaljevali v generacijah po smrti Rogaških. Medtem, ko so njihova imena že zdavnaj izginila iz spomina ljudi med Sotlo in Donačko goro, pa studeniški samostan pod Bočem nanje spominja še danes.

Izdelano glede na lasne ugotovitve oz. povzeto po: Ravnikar, 2007, 229; Mlinarič, 2005, 7; Kos, 2005, 299, 306, 390; Pirchegger, 1958, stran brez oznake

THE KONJIŠKO–ROGAŠKI FAMILY

Martin BELE

University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia

e-mail: martin.bele@gmail.com

SUMMARY

At the end of the 12th century, the ducal authority in Styria was taken over by the Austrian dynasty of Babenberg. After that, the dynasty ruled both duchies until 1246. After its extinction, several central European dynasts started fighting over its estates. This lasted until 1278. Afterwards, the Habsburgs managed to keep the power in both duchies.

According to the available sources, we can pinpoint the beginning to the noble family of Konjice-Rogatec to the end of the 12th century. Although the family had its seat at Rogatec (a Gurkian fief), its members did not pay much attention to the orders of the bishops of Gurk. Since they were of Styrian ministerial origin, they were able to (more or less) ignore the bishops.

We must highlight Henry I and his son Henry II as the two most important members of the family. They were active in the middle and the second half of the 13th century. As typical members of their age and class, they did not hesitate to use brute force to achieve their goals. At the beginning of the 1280s, Henry II must have realized he was going to die without male descendants. He spent more and more time taking care of the monastery at Studenice (founded by his aunt), leaving his fiefs to the family of Liechtenstein. He died in 1299/1300.

Keywords: the family of Rogatec, today's Slovenian Styria, 12th and 13th centuries, ministeriales, Ottokar II of Bohemia, House of Habsburg, Studenice

VIRI IN LITERATURA

- CKL** – Celjska knjiga listin I: listine svobodnih gospodov Žovneških do leta 1341. Kos, D. (ur.). Ljubljana, Celje, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Muzej novejšje zgodovine, 1996.
- Gradivo IV** – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku IV. Kos, F. (ur.). Ljubljana, Leonova družba, 1915.
- Gradivo V** – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku V. Kos, F. & M. Kos (ur.). Ljubljana, Leonova družba, 1928.
- Gradivo VI** – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku VI. Baraga, F. (ur.) (na podlagi gradiva Boža Otorepca). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 2002.
- GZM II** – Gradivo za zgodovino Maribora II. Mlinarič, J. (ur.). Maribor, Pokrajinski Arhiv Maribor, 1980.
- http://www.geschichtsquellen.de/repPers_118625306.html (6. 5. 2019).
- Jansen Enikels Werke, MGH Deutsche Chroniken. 3** – Tomus III. Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Trauch, P. (ur.). Hannover und Leipzig, Hahnsche Buchhandlung, 1900.
- MDC I** – Monumenta historica ducatus Carinthiae I. von Jaksch, A. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1896.
- MDC II** – Monumenta historica ducatus Carinthiae II. von Jaksch, A. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1898.
- MDC IV/1** – Monumenta historica ducatus Carinthiae IV/1. von Jaksch, A. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1906.
- MDC IV/2** – Monumenta historica ducatus Carinthiae IV/1. von Jaksch, A. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1906.
- MDC V** – Monumenta historica ducatus Carinthiae (MDC), V. Wiessner, H. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1956.
- MDC VI** – Monumenta historica ducatus Carinthiae (MDC), VI. Wiessner, H. (ur.). Klagenfurt, Kleinmayr, 1958.
- Regesta Habsburgica** – Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzöge von Österreich aus dem Hause Habsburg II/1. Redlich, O. (ur.). Wien, Institut für Österreichische Geschichtsforschung, 1905.
- Topographia Ducatus Stiriae, 1681** – Georg Matthaeus Vischer, G. M. (ur.). Graz, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1976.
- UBSt I** – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1875.
- UBSt II** – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1879.
- UBSt III** – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1903.
- UBSt IV** – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark, Vierter Band: 1260–1276. Appelt, H. & G. Pferschy (ur.). Wien, Verlag Adolf Holzhausens Nachfolger, 1975.

- Amon, K. (1993):** Die Kirche im Hochmittelalter – Reformen und Kämpfe. V: Amon, K. & M. Liebmam (ur.): Kirchengeschichte der Steiermark. Graz, Wien, Köln, Verlag Styria.
- Bele, M. (2012):** Posesti Krške škofije na področju današnje slovenske Štajerske v drugi polovici 13. stoletja – 1. del. *Studia Historica Slovenica*, 12, 2–3, 543–571.
- Bele, M. (2016):** Posesti Krške škofije na področju današnje slovenske Štajerske v drugi polovici 13. stoletja – 2. del. *Studia Historica Slovenica*, 16, 1, 11–36.
- Bele, M. (2018a):** Pogumni vojaki in zviti politiki. Boji in spletke spodnještajerskih plemičev v 13. stoletju. Maribor, Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Frana Kovačiča.
- Bele, M. (2018b):** Štajerske deželne službe pred letom 1311. *Studia Historica Slovenica*, 18, 3, 631–660.
- Darovec, D. (2016):** Turpiter Interfectus. The Seigneurs of Momiano and Pietrapelosa in the Customary System of Conflict Resolution in Thirteenth-Century Istria. *Acta Histriae*, 24, 1, 1–42.
- Dopsch, H. (1977):** Der Dichter Ulrich von Liechtenstein und die Herkunft seiner Familie. V: Ebner, H. (ur.): Festschrift für Friedrich Hausmann. Graz, Akadem. Druck- u. Verlagsanst., 93–118.
- Dopsch, H. (1980):** Die steirischen Otakare. Zu ihrer Herkunft und ihren dynastischen Verbindungen. V: Pferschy, G. (ur.): Das Werden der Steiermark: die Zeit der Traungauer; Festschrift zur 800. Wiederkehr der Erhebung zum Herzogtum. Graz, Styria, 75–139.
- Dopsch, H. et al. (1999):** Die Länder und das Reich: der Ostalpenraum im Hochmittelalter. Wien, Ueberreuter.
- Elster, H. M. (1940):** Heinrich der Löwe. Hamburg, Hoffmann und Campe Verlag.
- Hartmann G. (2006):** König Adolf von Nassau. V: Hartmann, G. & K. Schnith (ur.): Die Kaiser; 1200 Jahre europäische Geschichte. Wiesbaden, Marix Verlag, 376–382.
- Hoensch, J. K. (1989):** Přemysl Otakar II. von Böhmen; der goldene König. Graz, Wien, Köln, Verlag Styria.
- Koropec, J. (1974):** Srednjeveško gospostvo Rogatec. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 45, 1, 73–88.
- Kos, D. (2005):** Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kosi, M. (2008):** Dežela, ki je ni bilo: Posavinje med Kranjsko in Štajersko od 11. do 15. stoletja. *Studia Historica Slovenica*, 8, 2–3, 527–564.
- Kusternig, A. (1978/79):** Probleme um die Kämpfe zwischen Rudolf und Ottokar und die Schlacht bei Dürnkrut und Jedenspeigen am 26. August 1278. V: Weltin, M. & A. Kusternig (ur.): Ottokar-Forschungen. Wien, Verein für Landeskunde von Niederösterreich und Wien, 226–311.
- Mlinarič, J. (1991):** Kartuziji Žiče in Jurklošter. Maribor, Obzorja.
- Mlinarič, J. (2005):** Studeniški dominikanski samostan: ok. 1245–1782. Celje, Celjska Mohorjeva družba.

- Mlinarič, J. (2016):** Mariborska župnika, kasnejša sekovska škofa, Ulrik II. pl. Paldauf (1297–1308) in Wocho (1317–1334). *Studia Historica Slovenica*, 16, 1, 37–48.
- Müller, U. & F. V. Spechtler (2003):** Ulrich von Liechtenstein. V: Mattejiet, R. et al. (ur.): *Lexikon des Mittelalters* 8. München, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1199–1200.
- Naschenweng, H. P. (2002):** Die Landeshauptleute der Steiermark 1236–2002. Graz, Verlag Styria.
- Niederstätter, A. (2001):** Österreichische Geschichte. Die Herrschaft Österreich: Fürst und Land im Spätmittelalter. Wien, Ueberreuter.
- Obersteiner, J. (1969):** Die Bischöfe von Gurk: 1072–1822. Klagenfurt, Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten.
- Orožen, I. (1889):** Das Bisthum und die Diözese Lavant. Th. 7. Marburg, im Selbstverlage des Verfassers.
- Pirchegger, H. (1958):** Landesfürst und Adel in Steiermark während des Mittelalters. T. 3. Graz, Selbstverlag der historischen Landeskommission.
- Pirchegger, H. (1962):** Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte. München, R. Oldenbourg.
- Preinfalk, M. (2001):** Rodbina v luči srednjeveških listin. *Zgodovinski časopis*, 55, 3–4, 341–374.
- Ravnikar, T. (2007):** Po zvezdnih poteh, Savinjska in Šaleška dolina v visokem srednjem veku. Velenje, Muzej Velenje.
- Rexroth, F. (2005):** Deutsche Geschichte im Mittelalter. München, Verlag C. H. Beck.
- Spreitzhofer, K. (1986):** Georgenberger Handfeste: Entstehung und Folgen der ersten Verfassungsurkunde der Steiermark. Graz, Wien, Köln, Verlag Styria.
- Štih, P. (2006):** K predzgodovini mesta Maribor. *Studia Historica Slovenica*, 6, 2–3, 243–260.
- Štih, P. & V. Simoniti (2009):** Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja. Ljubljana, Modrijan.